

**DIRECTORAAT-GENERAAL INTERN BELEID VAN DE UNIE
BELEIDSONDERSTEUNENDE AFDELING B: STRUCTUURBELEID EN
COHESIE**

CULTUUR EN ONDERWIJS

TERUGDRINGEN VAN VOORTIJDIG SCHOOLVERLATEN IN DE EU

STUDIE

SAMENVATTING

Dit document is aangevraagd door de Commissie cultuur en onderwijs van het Europees Parlement.

AUTEURS

GHK Consulting Ltd

Anne-Mari Nevala

Jo Hawley

In samenwerking met Dermot Stokes, Katie Slater, Manuel Souto Otero, Ruth Santos, Claire Duchemin en Anna Manoudi.

VERANTWOORDELIJK ADMINISTRATEUR

Ana Maria Nogueira

Beleidsondersteunende afdeling structuurbeleid en cohesie

Europees Parlement

E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

REDACTIONELE ONDERSTEUNING

Lyna Pärt

TAALVERSIES

Oorspronkelijke taal: EN

Vertalingen: BG, CS, DA, DE, EL, EN, ES, ET, FI, FR, HU, IT, LT, LV, MT, PL, PT, RO, SK, SL, SV.

OVER DE REDACTEUR

Om contact op te nemen met de beleidsondersteunende afdeling of om u aan te melden voor de maandelijkse nieuwsbrief kunt u een e-mail sturen naar:

poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Manuscript voltooid in juni 2011.

Brussel, © Europees Parlement, 2011.

Dit document is op internet beschikbaar op:

<http://www.europarl.europa.eu/studies>

BEPERKTE AANSPRAKELIJKHEID

De meningen die in dit document worden geuit, vallen uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteur en geven niet noodzakelijkerwijs het officiële standpunt van het Europees Parlement weer.

Nadruk en vertaling met bronvermelding voor niet-commerciële doeleinden toegestaan, mits de uitgever daarvan vooraf op de hoogte wordt gesteld en een exemplaar krijgt toegestuurd.

DIRECTORAAT-GENERAAL INTERN BELEID VAN DE UNIE
BELEIDSONDERSTEUNENDE AFDELING B: STRUCTURBELEID EN
COHESIE

CULTUUR EN ONDERWIJS

TERUGDRINGEN VAN VOORTIJDIG
SCHOOLVERLATEN IN DE EU

STUDIE

SAMENVATTING

Samenvatting

In deze studie wordt bekeken wat de omvang en aard is van het probleem van voortijdig schoolverlaten in de EU. Er wordt uitgebreid onderzocht hoe landen dit probleem aanpakken en wat de kenmerken zijn van effectief beleid. Op grond hiervan wordt voor partijen op Europees en nationaal niveau een reeks aanbevelingen voor de toekomst gedaan. De studie is gebaseerd op een diepgaand onderzoek in negen lidstaten en een analyse van internationale en nationale literatuur.

IP/B/CULT/IC/2010-079

juni 2011

PE 460.048

NL

LIJST VAN AFKORTINGEN

- ALJ** *Action locale pour jeunes* (lokale actie voor jongeren - Luxemburg)
- Cedefop** *Cedefop* (Europees Centrum voor de ontwikkeling van de beroepsopleiding)
- DEIS** *Delivering Equality of Opportunity in Schools* (bewerkstelling van gelijke kansen op scholen - Ierland)
- DG EAC** directoraat-generaal Onderwijs en cultuur
- DG EMPL** directoraat-generaal Werkgelegenheid, sociale zaken en inclusie
- E2C** *Écoles de la 2eme Chance* (tweedekansscholen - Frankrijk)
- OOJK** Opvang en onderwijs voor jonge kinderen
- EEO** *European Employment Observatory* (Europese Waarnemingspost voor de werkgelegenheid)
- EWS** Europese werkgelegenheidsstrategie
- EMA** *Educational Maintenance Allowance* (onderhoudstoelage voor onderwijs - Verenigd Koninkrijk)
- EPPE** *Effective Provision of Pre-School Education project* (onderzoek naar de effecten van kleuteronderwijs - Verenigd Koninkrijk)
- EKK** Europees kwalificatiekader
- ESF** Europees Sociaal Fonds
- VSV** voortijdig schoolverlaten
- ESO** *Educación Secundaria Obligatoria* (verplicht middelbaar onderwijs - Spanje)
- ESRI** *Economic and Social Research Institute* (economisch en sociaal onderzoeksinstituut - Ierland)
- E&T** *Education and training* (onderwijs en opleiding)

- ET 2010** strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding 2010
- ET 2020** strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding 2020
- bbp** bruto binnenlands product
- ISCED** *International Standard Classification of Education* (internationale standaardclassificatie van onderwijs)
- (I)VET** *(Initial) vocational education and training* ((basis)beroepsonderwijs en -opleiding)
- JCSP** *Junior Certificate School Programme* (programma voor de onderbouw van de middelbare school - Ierland)
- JSA** *Jobseekers Allowance* (uitkering voor werkzoekenden - Ierland en het Verenigd Koninkrijk)
- LCA** *Leaving Certificate Applied* (eindexamen voor beroepsonderwijs - Ierland)
- LFS** *Labour Force Survey* (arbeidskrachtenenquête)
- LGBT** Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (lesbisch, homoseksueel, biseksueel en transgender)
- LLP** *Lifelong Learning Programme* (actieprogramma op het gebied van een leven lang leren)
- LOE** *Ley Orgánica de Educación* (organieke onderwijswet - Spanje)
- mbo** middelbaar beroepsonderwijs
- MGI** *Mission générale d'insertion* (algemene plaatsingsmissie - Frankrijk)
- MLP** *Mutual Learning Programme* (wederzijds leerprogramma)
- MS** *Member States* (lidstaten)
- NEET** *Not in Employment, Education and Training* (geen scholing, geen werk, geen stage)

- NESSE** *Network of Experts in Social Sciences in Education and Training* (netwerk van sociale wetenschappers inzake onderwijs en opleiding)
- ngo** niet-gouvernementele organisatie
- NEWB** *National Educational Welfare Board* (onderwijsinspectiedienst - Ierland)
- NMA** *New Modern Apprenticeship Scheme* (nieuw modern leerlingstelsel - Cyprus)
- NKK** nationaal kwalificatiekader
- OESO** Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
- OMC** open coördinatiemethode
- PCPI** *Programas de Cualificación Profesional Inicial* (programma's voor basisberoepsonderwijs - Spanje)
- PES** *Public Employment Service* (overheidsdienst voor arbeidsbemiddeling)
- PISA** *Programme for International Student Assessment* (programma voor internationale studentenbeoordeling)
- PLYA** *Project Learning for Young Adults* (projectleren voor jongvolwassenen - Slovenië)
- p.p.** procentpunt
- PPRE** *Programme personnalisée de réussite éducative* (geïndividualiseerd programma voor succes - Frankrijk)
- PROA** *Programas de Refuerzo, Orientación y Apoyo* (programma voor versterking, begeleiding en ondersteuning - Spanje)
- ProgeSs** *Projekt gegen Schulschwänzen* (project tegen spijbelen - Duitsland)
- RAR** *Réseaux ambition réussite* (netwerken voor mensen met een ambitie om te slagen - Frankrijk)

- RASER** *Réseaux d'aides spécialisées aux élèves en difficulté* (netwerken van gespecialiseerde begeleiding van leerlingen met moeilijkheden - Frankrijk)
- RONI** *Risk of NEET indicator* (indicator van het risico op NEET - Verenigd Koninkrijk)
- RSR** *Réseaux de réussite scolaire* (netwerken voor schoolsucces - Frankrijk)
- SCP** *School Completion Programme* (programma voor het afmaken van school - Ierland)
- SDE/ΣΔΕ** Tweedekansscholen - Griekenland
- SEN** *Special Educational Needs* (behoefte aan speciaal onderwijs)
- SPHE** *Social, Personal and Health Education* (sociaal, persoonlijk en gezondheidsonderwijs - Ierland)
- vmbo** voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- VTOS** *Vocational Training Opportunities Scheme* (stelsel voor beroepsopleidingsmogelijkheden - Ierland)

SAMENVATTING

Percentage voortijdig schoolverlaters in de EU

De meeste jongeren maken zonder problemen hun school af en gaan daarna een andere opleiding volgen of aan het werk. **Een op de zeven Europese jongeren** gaat echter van school zonder de vaardigheden of kwalificaties die op dit ogenblik noodzakelijk worden geacht voor een succesvolle overstap naar de arbeidsmarkt of voor een actieve deelname aan de kenniseconomie van vandaag. Dit houdt in dat momenteel zo'n **6,4 miljoen jongeren in Europa worden geclassificeerd als voortijdig schoolverlaters¹**.

In het grootste deel van Europa is het percentage voortijdig schoolverlaters gedaald. In 2000 was dit percentage 17,6% en sindsdien is dit gedaald met 3,2 procentpunten. Het aantal voortijdig schoolverlaters is nu dus 14,4%. In 2009 lag het percentage voortijdig schoolverlaters in acht landen (Tsjechië, Litouwen, Luxemburg, Oostenrijk, Polen, Slovenië, Slowakije en Finland) onder de EU-doelstelling van 10%. In landen als Luxemburg, Litouwen en Cyprus is het percentage voortijdig schoolverlaters tussen 2000 en 2009 aanzienlijk gedaald.

Ondanks het grote aantal maatregelen dat in heel Europa is getroffen, zal **het verwezenlijken van de EU-doelstelling veel langer duren** dan verwacht en gehoopt. In verschillende landen (Spanje, Malta en Portugal) gaat wel een op de drie jongeren voortijdig van school. Het percentage voortijdig schoolverlaters varieert van de piek van bijna 37% in Malta tot slechts 4,3% in Slowakije.

Oorzaken

Jongeren die hun school niet afmaken, hebben heel verschillende achtergronden. **Voortijdig schoolverlaten wordt doorgaans veroorzaakt door een cumulatief onthechtingsproces** als gevolg van persoonlijke, sociale, economische, geografische, onderwijsgerelateerde of familiegerelateerde oorzaken. Dergelijke oorzaken kunnen **wel of niet betrekking hebben op schoolprocessen** en -ervaringen en ze zijn doorgaans **uiterst persoonlijk**. Bij veel jongeren heeft hun ontevredenheid veel verschillende oorzaken, zoals gepest worden, slechte prestaties, een moeizame verhouding met leerkrachten, een gebrek aan motivatie of het hebben van verkeerde vrienden. Anderen maken hun school niet af omdat ze te maken hebben met persoonlijke of familieproblemen, zoals drugsverslaving of dakloosheid. Een aanzienlijk deel van het probleem kan echter worden toegeschreven aan het ontbreken van ondersteuning en begeleiding, desinteresse voor school, en voortgezette curricula die onvoldoende flexibel zijn en te vaak niet genoeg mogelijkheden bieden voor een gevarieerde opleiding, alternatieve onderwijsmethoden en ervaringsgerichte en praktische leermogelijkheden.

Kosten

Voortijdig schoolverlaten is een aanzienlijke zorg omdat dit **een grondoorzaak is van sociale uitsluiting later in het leven**. Als er wordt gekeken naar de vaardigheden die Europa in de toekomst naar verwachting nodig heeft, is de prognose dat slechts een op de tien banen nog maar geschikt is voor voortijdig schoolverlaters. Jongeren die hun school

¹ In de EU worden jongeren die hoogstens een diploma voor lager voortgezet onderwijs hebben en die geen onderwijs of opleiding volgen, geclassificeerd als voortijdig schoolverlaters. Voortijdig schoolverlaters zijn dus degenen die alleen kleuteronderwijs, basisonderwijs of lager voortgezet onderwijs hebben gevolgd of die minder dan twee jaar hoger voortgezet onderwijs hebben gevolgd (ISCED-niveau 0, 1, 2 of 3c kort). Hieronder vallen ook degenen die alleen een voorbereidende beroepsopleiding of een beroepsopleiding hebben gevolgd die niet heeft geresulteerd in een diploma voor hoger voortgezet onderwijs.

niet afmaken, hebben ook een grotere kans op een **lager inkomen of werkloosheid**. Een ontoereikend opleidingsniveau kan ook hoge kosten voor de overheid en de samenleving als gevolg hebben door een kleinere economische en inkomensgroei, minder belastingopbrengsten, hogere kosten van overheidsdiensten zoals de gezondheidszorg en het justitieel apparaat, en meer sociale premies.

Voortijdig schoolverlaten heeft zelfs gigantische financiële gevolgen en brengt hoge sociale en economische kosten met zich mee voor zowel individuen als de samenleving als geheel. **De kosten van voortijdig schoolverlaten liggen per schoolverlater over de hele levensloop tussen de een en twee miljoen euro**. De kosten hiervan zijn bijvoorbeeld in Nederland berekend, waar de kosten per schoolverlater over de hele levensloop worden geschat op zo'n 1,8 miljoen euro². In Finland lopen de jaarlijkse kosten per schoolverlater op tot 27 500 euro. Over de hele levensloop (40 jaar) bedragen de kosten ruim 1,1 miljoen euro³, en over het algemeen wordt aangenomen dat de kosten in werkelijkheid nog hoger zijn. In Ierland is er een vergelijkbare situatie. In dit land worden de kosten voor de regering per mannelijke voortijdig schoolverlater geschat op 29 300 euro. In dit bedrag zijn uitkeringkosten en belastingderving opgenomen, maar is er nog niet eens rekening gehouden met kosten die verwant zijn aan gezondheidszorg en criminaliteit⁴. Een jongere die een jaar langer op school blijft, kan over de hele levensloop ruim 70 000 euro⁵ meer verdienen.

Een land met een hoog niveau van voortijdig schoolverlaten zal er derhalve moeite mee hebben om de werkgelegenheid en sociale samenhang op peil te houden. Als heel Europa te kampen heeft met een hoog niveau van voortijdig schoolverlaten, zal Europa op de wereldwijde marktplaats niet goed kunnen concurreren en **zullen er problemen ontstaan bij het bewerkstelligen van *slimme, duurzame en inclusieve groei***, de prioriteit van de Europa 2020-strategie. Een hoog niveau van voortijdig schoolverlaten heeft ook een negatieve invloed op het verwezenlijken van de doelstelling om een leven lang leren in de praktijk te brengen en is een verspilling van zowel individuele mogelijkheden als sociaal en economisch potentieel⁶. Als het Europese schooluitvalcijfer met maar 1 procentpunt daalde, zou de Europese economie jaarlijks over bijna een half miljoen extra gekwalificeerde potentiële jonge werknemers kunnen beschikken⁷.

Het is derhalve geen verrassing dat voortijdig schoolverlaten niet alleen in Europa, maar in de hele ontwikkelde wereld wordt gezien als een **cruciale beleidsprioriteit**. Deze kwestie is vooral relevant omdat **onderwijs**, anders dan kwesties in bijvoorbeeld de familie- of persoonlijke sfeer, **door overheidsbeleid kan worden beïnvloed**⁸.

² Berekend door Ecorys.

³ Valtiontalouden tarkastusvirasto (2007), [Nuoret miehet työelämään](#). Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Valtiontalouden tarkastusvirasto, Helsinki. Ministry of Employment and the Economy (2009), [Nuoret miehet työelämään](#): mitä palveluja ja toimenpiteitä tarvitaan TE-toimistoissa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ ja yrittäjyys 34/2009

⁴ Smyth, E. and McCoy, S. (2009), [Investing in Education: Combating Educational Disadvantage](#), Economic and Social Research Institute, Dublin, 2009.

⁵ NESSE (2009), [Early School Leaving: Lessons from Research for Policy Makers](#).

⁶ Europese Commissie (2011), [Reducing early school leaving](#). Werkdocument van de diensten van de Commissie. Begeleidend document bij het voorstel voor een aanbeveling van de Raad inzake beleid ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten SEC(2011) 96 van 26 januari 2011.

⁷ Europese Commissie (2011), [Voortijdig schoolverlaten aanpakken: een essentiële bijdrage aan de Europa 2020-agenda](#). Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Brussel, 31.1.2011, COM(2011)0018.

⁸ Zie Belfield, C.R. en Lewin, H.M (2007), The price we pay: Economic and Social Consequences of Inadequate Education. En NESSE (2009), [Early School Leaving: Lessons from Research for Policy Makers](#).

De rol van deze studie

De inspanningen om kwesties op onderwijsgebied in de lidstaten op Europees niveau vast te leggen, zijn de afgelopen jaren geïntensiveerd. Het directoraat-generaal Onderwijs en cultuur (DG EAC) heeft bijvoorbeeld vier jaar lang (van 2006 tot 2010) de activiteiten mogelijk gemaakt van het [Cluster on Access and Social Inclusion](#), een samenwerkingsverband van zeventien lidstaten dat kwesties met betrekking tot voortijdig schoolverlaten en sociale uitsluiting nader heeft onderzocht. Het werk van het Cluster heeft bijgedragen aan de publicatie van de mededeling van de Commissie inzake voortijdig schoolverlaten⁹. Het hierbij behorende werkdocument van de diensten van de Commissie bevat veel beleidsvoorbeelden die door het Cluster zijn onderzocht. Ook het Network of Experts in Social Sciences in Education and Training ([NESSE](#) ofwel het netwerk van sociale wetenschappers inzake onderwijs en opleiding) en [Cedefop](#) (Europees Centrum voor de ontwikkeling van de beroepsopleiding) hebben op Europees niveau analyses over dit onderwerp gepubliceerd. Het rapport van NESSE bevat een evaluatie van de literatuur, terwijl Cedefop een analyse heeft gemaakt van Europese beleidsmaatregelen en programma's inzake voortijdig schoolverlaten die zijn georiënteerd op begeleiding.

In dit verband heeft het Europees Parlement in november 2010 opdracht gegeven voor de onderhavige studie naar het terugdringen van voortijdig schoolverlaten in de EU. Deze studie is gedurende een periode van vijf maanden tussen december 2010 en april 2011 uitgevoerd door een onafhankelijk onderzoeksinstituut dat is gespecialiseerd in overheidsbeleid, GHK Consulting Ltd. **Het voornaamste doel van deze studie is het voorstellen van mogelijke toekomstige maatregelen die kunnen bijdragen aan betere prestaties van de lidstaten op dit gebied in de toekomst.**

Het is belangrijk te vermelden dat de benadering die voor deze studie is gekozen, afwijkt van de benadering van Europese evaluaties van dit onderwerp uit het verleden. In het kader van deze studie is namelijk een **klein aantal lidstaten uitvoerig onderzocht en is een breed scala van belanghebbenden in deze landen geraadpleegd**. Deze belanghebbenden waren onder meer vertegenwoordigers van onderwijsinstanties, leerkrachten, ouders en leerlingen uit het voortgezet onderwijs, evenals beroepskrachten die werken met voortijdig schoolverlaters via ngo's en projecten die zijn gericht op risicojagers.

De studie heeft betrekking op alle 27 EU-lidstaten maar bevat een diepgaande analyse van negen landen, te weten **Ierland, Griekenland, Spanje, Frankrijk, Litouwen, Nederland, Polen, Finland en het Verenigd Koninkrijk (Engeland)**.

Overzicht van beleid inzake voortijdig schoolverlaten

Het verschillende beleid dat in EU-landen wordt gevoerd om voortijdig schoolverlaten aan te pakken, wordt gestuurd door veel verschillende maatstaven en perspectieven en wordt tevens beïnvloed door de geschiedenis en tradities van de betreffende lidstaten. Bovendien heeft elke afzonderlijke voortijdig schoolverlater een unieke geschiedenis en een specifieke context of 'ecosysteem'. Beleid inzake voortijdig schoolverlaten moet daarom worden afgestemd en toegespitst. Er is derhalve **geen eenduidige beleid inzake voortijdig schoolverlaten** en er is dan ook vastgesteld dat er in de lidstaten vele verschillende beleidsmaatregelen, programma's, projecten en benaderingen worden gehanteerd. Deze

⁹ Het actieplan, de mededeling van de Commissie en het werkdocument van de diensten van de Commissie over voortijdig schoolverlaten zijn toegankelijk via: http://ec.europa.eu/education/school-education/doc2268_en.htm.

benaderingen kunnen grofweg in drie categorieën worden ingedeeld: (i) strategisch beleid, (ii) preventief beleid en (iii) re-integratiebeleid. Zie figuur 1 hierna voor een illustratie.

Figuur 1: Een typologie van de benaderingen van lidstaten inzake voortijdig schoolverlaten

Bron: GHK Consulting Ltd., 2011

Strategisch beleid: voortijdig schoolverlaten terugdringen door een betere coördinatie en bewaking

Er is een duidelijke, positieve verandering geconstateerd in de manier waarop voortijdig schoolverlaten in de lidstaten wordt benaderd. Twee op de vijf ondervraagden (43%) die aan deze studie meededen, verklaarden dat er in hun land een **sterke inzet was als het gaat om het aanpakken van voortijdig schoolverlaten** en dat deze inzet werd ondersteund door de juiste beleidsmaatregelen, financiering en programma's. Slechts een op de vijf (20%) vond dat de inzet en investeringen op dit gebied zwak waren.

Bovendien zijn er nu **meer landen die voortijdig schoolverlaten aanpakken binnen een breder beleidskader**. Ze hebben bijvoorbeeld een beleid inzake een leven lang leren of een bredere strategie om de economische en sociale samenhang te bevorderen en erkennen derhalve dat aan deze ingewikkelde kwestie veel kanten zitten. **Een andere positieve ontwikkeling is het feit dat er expliciete, uitgebreide beleidskaders inzake voortijdig schoolverlaten zijn opgesteld**, waarin de voornaamste belanghebbenden en programma's onder één overkoepelend beleid worden samengebracht.

De meeste landen hanteren echter nog steeds een versplinterde en onvoldoende gecoördineerde benadering als het gaat om het aanpakken van voortijdig schoolverlaten, **wat resulteert in dubbel werk en geldverspilling**. Te veel maatregelen zijn nog steeds gebonden aan tijd en gebaseerd op projecten of gerichte initiatieven die een specifiek probleem oplossen, in plaats van dat de maatregelen worden toegepast binnen een **samenhangend en verenigd kader, dat voorziet in zowel strategisch als operationeel optreden**. Bijna een derde (31%) van de ondervraagden die aan deze studie meededen, vond de beleidscoördinatie op het gebied van voortijdig schoolverlaten

slecht of zeer slecht was. Bijna de helft (45%) was van mening dat er enige beleidscoördinatie was op het gebied van voortijdig schoolverlaten en dat er enige verbanden werden gelegd met andere beleidsgebieden, maar dat de situatie verbeterd zou kunnen worden.

In sommige landen is er geen samenwerking tussen de onderwijsautoriteiten en de autoriteiten op het gebied van sociale zaken en werkgelegenheid. In andere landen moet de samenhang tussen het onderwijsbeleid en het jongerenbeleid worden verbeterd, voordat er een meer samenhangend en verenigd beleid kan worden verwezenlijkt. Er zijn gevallen waarin verschillende autoriteiten soortgelijke programma's uitvoeren, wat overduidelijk dubbel werk oplevert.

Voortijdig schoolverlaten is het resultaat van een combinatie van factoren. Samenwerkingen tussen instanties en beroepsoverstijgende samenwerkingen zijn daarom de sleutel tot de tenuitvoerlegging van een gemeenschappelijke visie op voortijdige schoolverlating. In plaats van theorie te blijven, moet deze samenwerking **in de praktijk worden gebracht** op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Uit de onderhavige studie blijkt dat de benaderingen die zijn gebaseerd op een **echte samenwerking tussen verschillende instanties en deskundigen** op nationaal, regionaal, lokaal en schoolniveau, bijdragen aan het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Een dergelijke samenwerking en beroepsoverstijgende benadering kunnen er ook voor zorgen dat verschillende belanghebbenden worden betrokken bij zowel de opstelling als de tenuitvoerlegging van beleid en programma's met betrekking tot voortijdig schoolverlaten. Hierdoor wordt een holistische benadering van het probleem van voortijdig schoolverlaten mogelijk, waarmee het complete scala van bijdragende en beïnvloedende factoren wordt aangepakt. Bij een dergelijke samenwerking moeten niet alleen autoriteiten op het gebied van onderwijs, jongerenbeleid, sociaal beleid, gezondheidszorg en werkgelegenheid betrokken zijn, maar ook sociale partners, ouders, ngo's, de jongerensector en jongeren zelf. **Een dergelijke samenwerking werkt alleen en heeft alleen een blijvend effect, als deze wordt opgenomen in de dagelijkse werkroutine** van instanties en andere cruciale belanghebbenden die met jongeren werken **en niet wordt gezien als een bijzondere stap die af en toe in het kader van een project wordt genomen**. Dit houdt ook in dat er beter gebruik moet worden gemaakt van de invloed en/of deskundigheid van bepaalde belanghebbenden, vooral ouders, sociale partners, de jongerensector en ngo's.

Uit het bewijs van deze studie blijkt ook dat beleid en programma's moeten worden gebaseerd op lessen die zijn geleerd uit onderzoeken en evaluaties (vooral het laatstgenoemde gebied laat momenteel te wensen over), evenals op gegevenstrendanalyses. Bij onderzoeken moet **met name rekening worden gehouden met de mening van leerlingen**, evenals met de mening van de andere belanghebbenden. Twee op de vijf ondervraagden (42%) die aan deze studie meededen, waren van mening dat er zelden of nooit rekening werd gehouden met de opvattingen van jongeren als het gaat om het beleid inzake voortijdig schoolverlaten in hun land. Bovendien verklaarde een op de vijf (18%) dat maatregelen en beleid inzake voortijdig schoolverlaten nauwelijks waren gebaseerd op solide bewijs dat is verkregen uit onderzoeken en evaluaties.

Voortijdig schoolverlaten voorkomen

In te veel gevallen maken jongeren hun school niet af vanwege oorzaken die voorkomen hadden kunnen worden. Preventieve maatregelen zijn erop gericht om voortijdig schoolverlaten aan te pakken voordat het gebeurt. Deze maatregelen zijn **doorgaans kostenbesparender dan re-integratiemaatregelen**.

De lidstaten hebben over het algemeen erkend dat er effectieve manieren moeten worden gevonden voor het herkennen en aanpakken van de problemen die het risico op voortijdig schoolverlaten doen toenemen. Tegelijkertijd bevindt de tenuitvoerlegging van dergelijke strategieën zich in heel Europa in verschillende stadia en zijn er grote verschillen te zien in het beleid dat door verschillende landen wordt gevoerd. Er is vastgesteld dat er bredere erkenning is voor het feit dat er verschillende oplossingen moeten komen voor verschillende punten in het onderwijssysteem. Dit wordt bijvoorbeeld geïllustreerd door de groeiende erkenning van de rol van de opvang en het onderwijs voor jonge kinderen (OOJK) bij strategieën met betrekking tot voortijdig schoolverlaten.

Het door de lidstaten gevoerde beleid om het risico op voortijdig schoolverlaten te verlagen en dit te voorkomen, kan grofweg in twee categorieën worden ingedeeld:

- Gericht beleid en gerichte maatregelen. Dit beleids-/maatregeltype biedt gerichte steun aan jongeren die risico lopen, door individuen, groepen individuen, scholen of buurten te identificeren die een hoger risico op voortijdig schoolverlaten lopen. Allesomvattend beleid en allesomvattende maatregelen. Dit beleids-/maatregeltype heeft als doel het onderwijssysteem voor iedereen te verbeteren, zodat de resultaten beter worden en het risico lager wordt dat leerlingen hun opleiding niet afmaken.

Deze **benaderingen vullen elkaar aan en zijn daarom allebei nodig**. Gericht beleid zorgt ervoor dat de degenen waarvan is vastgesteld dat ze het meeste risico lopen, ondersteuning krijgen. Dit kan er echter ook toe leiden dat sommige jongeren tussen wal en schip vallen. Bovendien blijft bij een dergelijke benadering de kern van het onderwijssysteem ongewijzigd. Allesomvattende maatregelen kunnen derhalve oplossingen bieden voor de problemen met het systeem die binnen een land bijdragen aan voortijdig schoolverlaten.

De langetermijnfocus moet echter liggen bij vroegtijdig ingrijpen. Dit is nodig om de problemen aan te pakken die zich voordoen aan het begin van het cumulatieve proces dat uitmondt in voortijdig schoolverlaten. Om een tijdig ingrijpen mogelijk te maken, zijn **activiteiten met betrekking tot identificatie, bewaking en tracering belangrijk**. Waarschuwingssystemen op scholen kunnen helpen bij het identificeren van leerlingen die dreigen af te haken. Deze waarschuwingssystemen moeten toegankelijk zijn voor de verschillende aanbieders van onderwijs en andere belanghebbenden, en onderling gekoppeld zijn. Vroegtijdig ingrijpen is ook belangrijk omdat re-integratie steeds moeilijker wordt naarmate leerlingen langer van school zijn.

Belangrijke overgangspunten (van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs, van lager voortgezet onderwijs naar hoger voortgezet onderwijs) zijn cruciaal voor potentiële voortijdig schoolverlaters. Er zijn maatregelen die deze overgangspunten gemakkelijker kunnen maken, zoals mentorprogramma's, intensievere begeleiding door deskundigen, een betere communicatie tussen leerkrachten op verschillende scholen en niveaus, evenals welkomst- of introductieprogramma's.

Jongeren die het risico lopen hun opleiding niet af te maken, kunnen **alternatieven voor het traditionele curriculum krijgen aangeboden**. Nieuwe kwalificaties en curricula moeten echter waardering van de samenleving krijgen en **een haalbaar ontwikkelingspad bieden**. Er kan meer worden gedaan om voorlichting te geven over de waarde van onderwijs als het gaat om salarismogelijkheden en de andere wending die kan worden gegeven aan de levens van jongeren die het risico lopen hun school niet af te maken.

Advies en begeleiding zijn cruciaal, niet alleen om ervoor te zorgen dat jongeren de voor hen geschikte vervolgopleidingen ontdekken en de motivatie en het vertrouwen hebben om zich voor een dergelijke vervolgopleiding in te schrijven, maar ook om ervoor te zorgen dat ze de juiste beslissingen met betrekking tot hun studie nemen. Dit leidt tot minder schoolverlating als gevolg van een onjuiste studiekeuze. Jongeren hebben dus duidelijk, onafhankelijk en **opbouwend advies nodig om ervoor te zorgen dat ze op de hoogte zijn van hun onderwijspad en carrièreontwikkeling en zich hierover de baas voelen**. Daarnaast hebben jongeren die het risico lopen hun opleiding niet af te maken, vaak te maken met een heel scala van ingewikkelde problemen waarvoor steun nodig is van een gespecialiseerde counselor of een andere deskundige. Niet alleen het advies van deskundigen is noodzakelijk, ook ouders en familie moeten meer bij schoolactiviteiten worden betrokken.

Het is belangrijk dat leerkrachten de vaardigheden hebben om de aandacht van alle leerlingen in hun klas vast te houden en ze te motiveren. Tevens is het van belang dat leerkrachten worden opgeleid zodat ze het risico op voortijdig schoolverlaten kunnen identificeren en aanpakken, moderne onderwijsmethoden gebruiken en vaardigheden hebben op het gebied van klassenbeheer en relatieontwikkeling.

Uit een Spaans onderzoek onder schoolverlaters is gebleken dat bijna 9 van de 10 hun opleiding niet hebben afgemaakt vanwege de ervaringen die ze hebben gehad toen ze een jaar over moesten doen¹⁰. Kleine klassen, onderwijsassistenten en bijlessen kunnen er derhalve voor zorgen dat afzonderlijke leerlingen niet achterop raken. Zo blijven hun schoolprestaties op peil en lopen ze geen groter risico hun opleiding niet af te maken.

In de huidige economische situatie, waarin overheidsbegrotingen ongekende beperkingen krijgen opgelegd, is het belangrijk op te merken dat **niet alle maatregelen een aanzienlijke investering vereisen**. Uit deze studie blijkt hoe belangrijk een stimulerende, positieve en steunende schoolomgeving is als het gaat om het terugdringen van het risico op voortijdig schoolverlaten. **Voor jongeren is het uiterst belangrijk dat ze het gevoel hebben dat ze erbij horen en dat ze met hun leerkrachten een onderwijsrelatie hebben die is gebaseerd op wederzijds vertrouwen en respect**. Daarnaast kunnen effectieve werkwijzen en onderwijsmethoden worden verspreid als personeel dat met de doelgroep werkt, de mogelijkheden krijgt om ervaringen, methoden en vaardigheden uit te wisselen.

Als de gemeenschap niet beschikt over een sterke onderwijscultuur, zijn er mogelijk **maatregelen nodig om ouders bij opleidingen te betrekken, zodat ze beter voorgelicht zijn over het belang van onderwijs** en ze de opleidingsmogelijkheden krijgen waarmee ze hun eigen vaardigheden kunnen verbeteren.

Buitenschoolse activiteiten kunnen leerlingen helpen bij het inhalen van een achterstand en hen een hernieuwde interesse in hun opleiding geven. Ook kunnen deze activiteiten hen helpen bij het opnieuw ontwikkelen van een positieve relatie met de school en zijn personeel. Daarnaast kunnen deze activiteiten voldoening geven, zodat leerlingen meer eigenwaarde krijgen en minder gefrustreerd zijn.

¹⁰ Mena Martínez, L., Fernández Enguita, M. y Riviére Gómez, J. (2009), *Desenganchados de la educación: procesos, experiencias, motivaciones y estrategias del abandono y del fracaso escolar*, Revista de Educación, número extraordinario 2010, blz. 119-145.

Tweedekansonderwijs

Re-integratiemaatregelen bieden jongeren die hun opleiding in het reguliere onderwijs niet hebben afgemaakt, een tweede kans om een diploma te halen of een alternatieve onderwijsmogelijkheid. **De intensiviteit van de steun die in het kader van deze maatregelen aan deelnemers wordt geboden, is afhankelijk van de behoeften van de specifieke doelgroep.** Sommige jongeren hebben counseling nodig en praktische hulp bij problemen als dakloosheid of drugsverslaving, voordat er kan worden gedacht aan een re-integratie in het onderwijs. Anderen zijn gemotiveerd om weer deel te nemen aan het onderwijs en hebben alleen maar een tweede kans nodig om hun opleiding weer op te pakken.

Alle maatregelen die zijn gericht op degenen die hun opleiding niet hebben afgemaakt, moeten beginnen met een proces dat hun interesse wekt, een vertrouwensband creëert en hen het gevoel geeft erbij te horen. Het proces moet gestructureerd zijn maar ook veilig en uitdagend, en hen het gevoel geven dat men hoge verwachtingen van hen heeft. Daarnaast is het belangrijk aan te tekenen dat veel voortijdig schoolverlaters zichzelf als volwassenen zien en verwachten dat ze ook als zodanig worden behandeld. In hun eigen omschrijvingen van de aanpak die voor hen heeft gewerkt, komen woorden als 'respect' en 'vertrouwen' vaak voor.

De meeste re-integratiemaatregelen zijn erop gericht een alternatief te bieden voor het reguliere onderwijs, hetzij als het gaat om de inhoud hetzij als het gaat om de onderwijsmethoden. De initiatieven bieden verschillende geïndividualiseerde benaderingen waarbij de leerling centraal staat. Dit kan bijvoorbeeld door het geven van begeleiding, mentorschap, individuele onderwijsplannen of casemanagement. De onderwijsmethoden die bij re-integratiemethoden worden gebruikt, zijn vaak praktisch en/of gericht op het opdoen van ervaring. Initiatieven die een intensievere steun bieden zijn gericht op een holistische benadering, waarbij alle behoeften van het individu aan de orde komen, van persoonlijke en sociale problemen tot ontbrekende kennis. Het is zelfs zo dat het voortijdig schoolverlaters kan ontbreken aan vaardigheden en bekwaamheden die ze eerst moeten leren, voordat er kan worden gedacht aan vervolgonderwijs of een baan. Basisvaardigheden en vaardigheden met betrekking tot het dagelijks leven (vaardigheden die verdergaan dan lezen, schrijven en rekenen, zoals het regelen van financiële zaken en kennis op het gebied van gezondheid) kunnen ook in kleinere klassen worden gegeven of worden gegeven als onderdeel van het onderwijs van andere onderwerpen.

Flexibiliteit is de sleutel om ervoor te zorgen dat de re-integratiemaatregelen kunnen worden ingepast tussen de andere verplichtingen van de jongeren, zoals verantwoordelijkheden met betrekking tot werk en gezin. Een beroepsoverstijgende benadering met teams van gemengd personeel of een samenwerking met externe belanghebbenden, houdt in dat alle ondersteuningsbehoeften van de jongeren aan bod kunnen komen. **Individuele actieplannen en duidelijk uitgestippelde routes voor de toekomst**, die kunnen bestaan uit kleine leereenheden, kunnen motiverend werken voor jongeren met weinig eigenwaarde en die in het verleden negatieve ervaringen hebben gehad met het reguliere onderwijs. In dit verband **is het belangrijk dat jongeren na het re-integratietraject in de gaten worden gehouden om ervoor te zorgen dat de resultaten van het goede werk dat is verricht dankzij de re-integratiemaatregelen, op de lange termijn niet verloren gaan.**

Sterker nog, er moet continuïteit, consistentie en samenhang zijn als het gaat om diensten en ondersteuning voor jongeren. Anders kunnen jongeren verstrikt raken in het web van verschillende diensten. De benadering met een individuele casemanager heeft het

potentieel een consistentere vorm van steun te bieden aan risicojongeren dan een aantal andere benaderingen waarbij wordt verwacht dat jongeren zelf, zonder enige vorm van steun, verschillende diensten vinden.

De resultaten van re-integratiemaatregelen kunnen niet altijd worden bewezen aan de hand van kwantitatieve gegevens. Het is daarom noodzakelijk dat er methoden worden gevonden waarmee zachte resultaten kunnen worden gemeten. Bij het opstellen van kaders voor kwaliteitsborging moet ook rekening worden gehouden met zowel kwantitatieve als kwalitatieve maatregelen.

Ten slotte **zijn een groot deel van de re-integratiemaatregelen tijdelijke initiatieven en projecten**. Hoewel voortijdig schoolverlaten een van de wezenlijke kenmerken is van de onderwijs- en opleidingssystemen in de EU, lijkt er een tendens te zijn geen betekenisvolle status toe te kennen aan re-integratieactiviteiten. Dit is iets wat in de toekomst moet worden aangepakt, hoewel er ook erkend moet worden dat het op grotere schaal repliceren van succesvolle lokale projecten een uitdaging is. Voor het instellen van regionale of systeembrede maatregelen is tijd en inzet nodig. Als regeringen echter het belang erkennen van het re-integreren van jongeren die met hun opleiding zijn gestopt en op lange termijn **steun garanderen voor re-integratieactiviteiten, kan er een grotere samenhang worden verwezenlijkt** evenals meer duidelijkheid ten aanzien van de aanbevolen werkwijzen, normen en de opleidings- en ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en personeel.

Een overzicht van effectieve methoden tegen voortijdig schoolverlaten

Preventiebeleid en re-integratiebeleid delen grofweg vier kenmerken die bepalend zijn voor strategisch succes. Dit zijn:

- Erkenning van het probleem en het voornemen om, ten eerste, het probleem op te lossen en indien mogelijk te voorkomen en, ten tweede, voortijdig schoolverlaters weer in het onderwijs te re-integreren. Geïntegreerde strategische plannen, tenuitvoerlegging van beleid en dienstverlening, evenals het bieden van adequate en effectieve ondersteuning aan zowel voortijdig schoolverlaters als degenen die met hen werken.
- Creativiteit, innovatie, flexibiliteit en bereidheid te veranderen bij beleidsmakers en beroepskrachten en, met name, een probleemoplossende benadering van de individuele dilemma's waar voortijdig schoolverlaters en degenen die het risico lopen hun opleiding niet af te maken, mee te maken hebben.
- Een brede benadering van dienstverlening (binnen en buiten scholen) die:
 - medeleven, respect, uitdaging en hoge verwachtingen overbrengt op voortijdig schoolverlaters en hun families, medeleerlingen en gemeenschappen;
 - leerlingen aanmoedigt en hen het gevoel geeft erbij te horen;
 - duidelijk, samenhangend, allesomvattend en consistent is en die is gebaseerd op het werk van meerdere instanties;
 - tijdig, oplettend, responsief, resultaatgeoriënteerd en kostenbesparend is.

Maatregelen tegen voortijdig schoolverlaten op EU-niveau

De **EU-erkenning van de urgente noodzaak** om voortijdig schoolverlaten aan te pakken is vormgegeven in een reeks **strategische beleidsverklaringen waarin een Europees kader voor maatregelen en doelstellingen is vastgelegd**, evenals financiële en organisatorische ondersteuningsmiddelen voor de lidstaten. In de [Lissabonstrategie](#) is een

reeks van vijf van benchmarks opgenomen, waaronder een benchmark waarin werd gesteld dat het gemiddelde EU-percentages voor voortijdig schoolverlaten in 2010 moest zijn teruggedrongen tot 10%. Deze doelstelling werd echter niet gehaald en werd daarom in mei 2009 opnieuw aangenomen op de [2 941e vergadering van de Raad Onderwijs, Jeugdzaken en Cultuur](#). In juni 2010 hebben de Europese staatshoofden en regeringsleiders de [Europa 2020-strategie](#) voor slimme, duurzame en inclusieve groei aangenomen. Om een duidelijk signaal af te geven aan de lidstaten, werd de doelstelling van 10% voor voortijdig schoolverlaten aangemerkt als **een van de belangrijkste doelstellingen die deze strategie onderbouwd**. De lidstaten zijn overeengekomen dat ze naar de doelstelling van 10% zullen toewerken aan de hand van strategische kaders voor samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding ([ET 2010](#) en [ET 2020](#)).

Deze kwestie is ook aan de orde gekomen in verschillende **mededelingen van de Commissie over onderwijs en opleiding**. In dit verband is vooral noemenswaardig dat de Commissie onlangs een mededeling heeft gepubliceerd over het aanpakken van voortijdig schoolverlaten alsook een voorstel voor een aanbeveling van de Raad inzake beleid ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten¹¹.

Hoe belangrijk het is dat alle jongeren het onderwijssysteem verlaten met voldoende vaardigheden om de arbeidsmarkt op te gaan, wordt ook door de EU benadrukt in het kader van de [Europese werkgelegenheidsstrategie](#) (EWS). In de **richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid in de EU-landen** wordt benadrukt dat het aantal jongeren dat hun opleiding niet afmaakt aanzienlijk moet worden teruggedrongen. In het **jeugdbeleid van de Europese Commissie** wordt ook onderstreept hoe belangrijk het is dat niet-formele leermogelijkheden worden ontwikkeld als deel van de maatregelen om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan.

De brede strategische beleidsverklaringen van de EU zijn tot uitdrukking gebracht in een reeks **maatregelen**. De prioriteiten die zijn vastgesteld voor de programmaperioden 2000-2006 en 2007-2013 van het [Europees Sociaal Fonds](#) (ESF), geven aan dat de Commissie en de lidstaten erkennen dat het probleem moet worden aangepakt door onderwijssystemen en curricula te moderniseren. Het [Lifelong Learning Programme](#) (LLP ofwel actieprogramma op het gebied van een leven lang leren) heeft ook mogelijkheden voor de lidstaten gecreëerd om op dit gebied maatregelen te ontwikkelen en ten uitvoer te leggen. In de jaarlijkse strategische prioriteiten van het LLP wordt al vele jaren benadrukt hoe belangrijk het is om risicojongeren te ondersteunen, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van nieuwe tweedekansmogelijkheden, een beter gebruik van ICT om leerlingen te motiveren en ze te helpen bij re-integratie in het onderwijs, en een grotere betrokkenheid van ouders bij de opleiding van hun kinderen.

Er zijn tevens mogelijkheden gecreëerd voor het uitwisselen van ervaringen tussen vertegenwoordigers van de lidstaten, ngo's, sociale partners en beroepskrachten van scholen en opleidingsinstituten. De voornaamste belanghebbenden uit zeventien landen hebben bijvoorbeeld vier jaar lang (van 2006 tot 2010) in verschillende steden en landen in heel Europa de kans gehad om beleid en werkwijzen op het gebied van voortijdig schoolverlaten te vergelijken (als deel van de activiteiten van het Cluster on Acces and Social Inclusion). In het kader van het [Study Visit](#)-programma kunnen beroepskrachten en beleidsmakers op het gebied van voortijdig schoolverlaten, studiebezoeken afleggen. Ook andere EWS-gerelateerde programma's die worden geleid door het directoraat-generaal

¹¹ Het actieplan, de mededeling van de Commissie en het werkdocument van de diensten van de Commissie over voortijdig schoolverlaten zijn toegankelijk via: http://ec.europa.eu/education/school-education/doc2268_en.htm.

Werkgelegenheid, sociale zaken en inclusie (DG EMPL), zoals de [European Employment Observatory](#) (EEO ofwel Europese Waarnemingspost voor de werkgelegenheid), het [Mutual Learning Programme](#) (MLP ofwel wederzijds leerprogramma) van de Europese Werkgelegenheidsstrategie en de dialoog tussen overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling, hebben lidstaten de mogelijkheid gegeven om ervaringen op het gebied van voortijdig schoolverlaten uit te wisselen.

Daarnaast heeft de ontwikkeling van **gemeenschappelijke Europese middelen voor onderwijs en opleiding**, zoals het [Europees kwalificatiekader](#) (EKK), hervormingen op nationaal niveau aangemoedigd. Het EKK heeft lidstaten bijvoorbeeld gestimuleerd om hun eigen nationale kwalificatiekaders (NKK's) in te voeren en opleidingsniveaus te definiëren aan de hand van leerresultaten. Wanneer kwalificaties op deze manier worden gedefinieerd kunnen ze in eenheden worden onderverdeeld, wat inhoudt dat individuen opeenvolgende opleidingseenheden kunnen voltooien en zo een diploma kunnen halen. Dit biedt aan voortijdig schoolverlaters, die mogelijk al een deel van een opleiding hebben voltooid toen ze nog op school zaten, de mogelijkheid om onderwijs op maat te volgen zodat ze alleen de ontbrekende eenheden nog maar hoeven te voltooien en niet de hele opleiding opnieuw hoeven te doen. Het belonen van onderwijs in eenheden kan ook motiverend werken voor individuen met weinig zelfvertrouwen en kan een gevoel van voldoening geven telkens wanneer een opleidingseenheid wordt voltooid.

Van even grote betekenis is dat de invoering van het EKK en de respectieve NKK's aangeeft dat de nadruk bij onderwijs- en opleidingskwalificaties is verschoven van leerinput (aanwezigheid bij een opleiding, deelname aan een onderwijservaring) naar **leerresultaten** (de ontwikkeling van kennis en vaardigheden). Dit betekent dat kwalificatiekaders tevens kunnen worden gebruikt ter ondersteuning van de validatie van niet-formeel en informeel onderwijs, dat een potentieel middel is om voortijdig schoolverlaters te helpen. Deze onderwijstypen bieden namelijk de mogelijkheid voor het erkennen van vaardigheden en bekwaamheden die ze buiten de schoolomgeving hebben geleerd, bijvoorbeeld thuis of op het werk.

Ten slotte is in het kader van het initiatief [Youth on the Move](#) (jeugd in beweging), het paradepaardje van de Europa 2020-strategie, onlangs een raamwerk gedefinieerd voor werkgelegenheid voor jongeren op basis van een aantal prioriteiten voor het terugdringen van de jeugdwerkloosheid en het verbeteren van de baanvooruitzichten van jongeren. Een van deze prioriteiten is steun voor risicjongeren.

Verwachte resultaten van activiteiten op EU-niveau

Het lijkt erop¹² dat **een reeks zachte wetgevingsmaatregelen die door de Commissie is ingevoerd, invloed heeft gehad op nationale (en regionale) inspanningen om voortijdig schoolverlaten terug te dringen**. Belanghebbenden uit de lidstaten zijn van mening dat vooral Europese financiering (met name het ESF) en duidelijke benchmarks met betrekking tot voortijdig schoolverlaten waarmee landen hun prestaties kunnen vergelijken, een grote invloed hebben gehad op nationale (en regionale) inspanningen om voortijdig schoolverlaten terug te dringen.

Alle betrokken lidstaten hebben bevestigd dat medefinanciering uit het ESF is gebruikt voor het financieren van activiteiten die zijn gericht op het voorkomen van voortijdig

¹² Het is belangrijk op te merken dat de 'resultaten' in dit deel van het rapport niet zijn gebaseerd op een formele evaluatie van de activiteiten van de Europese Commissie op dit gebied. In plaats hiervan zijn ze gebaseerd op de visie op dit onderwerp van de ondervraagden en informatie uit literatuur.

schoolverlaten en het re-integreren van degenen die hun opleiding niet hebben afgemaakt. **Het ESF werd zelfs door velen gezien als het meest effectieve EU-instrument, dat de grootste invloed heeft.** Voorbeelden van door het ESF gefinancierde maatregelen zijn onder meer de invoering van onderscheidende curricula, klassen voor leerlingen met speciale behoeften, mogelijkheden voor tweede kansen, waarschuwingssystemen en systemen voor aanwezigheidsbewaking, mogelijkheden voor sociale integratie en arbeidsmarktintegratie, en verbeteringen in bestaande voorzieningen voor begeleiding en counseling.

Het ESF is vooral belangrijk geweest bij de ondersteuning van de ontwikkeling van nationale benaderingen voor het aanpakken van voortijdig schoolverlaten. Dit betekent doorgaans dat er landelijk het verlangen was om iets te doen aan voortijdig schoolverlaten en dat het ESF de financiële middelen heeft geleverd om maatregelen te treffen. In sommige landen is het helaas niet gelukt om permanente financiering voor het beleid inzake voortijdig schoolverlaten te krijgen, waardoor deze landen afhankelijk blijven van het ESF. Maatregelen die door het ESF worden gefinancierd moeten correct worden gedefinieerd en de juiste doelgroep hebben, en moeten worden gebaseerd op een nauwkeurige beoordeling van de omvang en de aard van het probleem dat op nationaal, regionaal of lokaal niveau bestaat.

Een ander voordeel van Europese financiering (alle soorten) dat door verschillende belanghebbenden werd genoemd, is dat hierdoor een cultuur van bewaking en evaluatie is gestimuleerd, hoewel er brede erkenning is voor het feit dat er **in dit opzicht nog verdere verbetering nodig is**. In de toekomst is het belangrijk om EU-financiering te richten op activiteiten die een blijvende invloed hebben op het leven van jongeren en op de werkwijzen van de voornaamste belanghebbenden (autoriteiten en scholen).

Hoewel niet alle belanghebbenden op de hoogte zijn van het benchmark van 10% voor voortijdig schoolverlaten, **verklaarde in totaal 61% van de deelnemers aan deze studie dat het benchmark invloed heeft gehad op hun beleidsvorming (enige invloed of aanzienlijke invloed)**. Slechts 18% van de ondervraagden verklaarde dat het benchmark geen invloed heeft gehad. In sommige landen heeft het benchmark geholpen om interesse te wekken voor dit probleem en bijgedragen aan de bepaling van de omvang en definitie hiervan. In veel landen was voortijdig schoolverlaten al een belangrijke beleidsprioriteit voordat het benchmark voor het eerst werd geïntroduceerd; in deze landen heeft het benchmark ervoor gezorgd dat de nationale focus op deze kwestie werd geïntensiveerd en gehandhaafd. Ook kan aan de hand van het benchmark worden bepaald welke vooruitgang een land heeft geboekt. In sommige gevallen heeft het benchmark een zekere mate van groepsdwang gecreëerd, zodat landen op dit gebied maatregelen gingen treffen omdat ze niet wilden achterblijven in vergelijking met andere landen. Ook hebben de media in veel landen aandacht besteed aan het benchmark, waardoor sommige regeringen onder druk werden gezet om maatregelen te treffen. Dit werd gezien als een positief resultaat. Tegelijkertijd is het belangrijk op te merken dat deze druk in het ene land meer wordt gevoeld dan in het andere.

Over het algemeen waren de ondervraagden uit de lidstaten van mening dat er geen bewijs was dat aantoonde dat andere activiteiten, middelen en programma's op EU-niveau invloed hebben gehad op het beleid inzake voortijdig schoolverlaten in hun land¹³.

¹³ Het is belangrijk op te merken dat functionarissen met rechtstreekse banden met deze activiteiten niet zijn ondervraagd in het kader van deze studie. Deze opvattingen zijn simpelweg gebaseerd op de meningen van de ondervraagde belanghebbenden die in de negen onderzochte landen werken op het gebied van voortijdig schoolverlaten.

Als het gaat om de toekomst, **zal het Europa 2020-benchmark voor voortijdig schoolverlaten er naar verwachting voor zorgen dat de nadruk blijft liggen bij het belang van dit onderwerp** en dat dit onderwerp de aandacht vast zal houden. Het verzoek aan lidstaten om hun eigen doelstellingen inzake voortijdig schoolverlaten te formuleren en de introductie van het Europees semester, zullen naar verwachting een positieve invloed hebben op de agenda inzake voortijdig schoolverlaten. Er zijn ook landen die de afgelopen jaren ambitieuzere doelstellingen hebben geformuleerd.

Belangrijkste aanbevelingen

Deze studie biedt een overzicht van de huidige stand van zaken in Europa met betrekking tot het probleem van voortijdig schoolverlaten, gebaseerd op een evaluatie van beleid en maatregelen in alle EU-lidstaten en een diepgaander onderzoek in negen landen. Op basis hiervan is het mogelijk om een aantal beleidsgebieden vast te stellen die voor verbetering vatbaar zijn of die tekortkomingen hebben. Deze gebieden worden hierna beschreven.

Op basis van de bevindingen van onze studie, **bevelen we de Europese Commissie aan:**

- het begrip van voortijdig schoolverlaten in de lidstaten te bevorderen als een complex fenomeen, dat wordt beïnvloed door een scala van educatieve, individuele en sociaaleconomische factoren;
- de ontwikkelingen in de schaal en omvang van het fenomeen van voortijdig schoolverlaten in de gaten te blijven houden op de verschillende onderwijsniveaus in de lidstaten; dat het voorschrijven van doelstellingen ervoor kan zorgen dat voortijdig schoolverlaten onder de aandacht blijft;
- mogelijkheden voor de lidstaten om de onderwijs- en opleidingssystemen te hervormen en te verbeteren mede te blijven financieren, zodat er beter wordt ingespeeld op de behoeften van risicjongeren; ten aanzien van financiering het volgende in overweging te nemen: financiering moet gericht zijn op blijvende resultaten, ofwel op activiteiten die leiden tot een permanente verandering in de werkwijzen van autoriteiten op verschillende niveaus, en niet op grote aantallen nieuwe projecten (vooral in landen waar al veel pilotactiviteiten ten uitvoer zijn gelegd);
 - maatregelen tegen voortijdig schoolverlaten die door Europa worden medegefinancierd, moeten ten uitvoer worden gelegd op basis van een gepaste analyse van de bestaande situatie en de verwachte of gewenste resultaten;
 - voor het aanpakken van voortijdige schoolverlating is een beroepsoverstijgende benadering nodig en de EU moet derhalve overwegen om maatregelen tegen voortijdig schoolverlaten in de lidstaten alleen te financieren indien deze de grenzen van verschillende sectoren overschrijden (d.w.z. onderwijs, werkgelegenheid, sociale zaken en jeugd);
 - financiering zou in het kader van de beschikbare financieringsprogramma's (bijv. het ESP, LLP) beschikbaar kunnen worden gesteld voor beter gerichte of gedefinieerde maatregelen of prioriteitgroepen;
- de horizontale samenwerking en de uitwisseling van ervaringen en goede werkwijzen tussen lidstaten (zowel tussen beleidsmakers als tussen beroepskrachten) te blijven verbeteren als het gaat om maatregelen ter voorkoming van voortijdig schoolverlaten en de re-integratie van jongeren in betekenisvolle onderwijs- en opleidingsactiviteiten; dat dit inhoudt dat werkgroepen en mogelijkheden voor collegiaal leren moeten worden bevorderd door deze meer doelgeoriënteerd te maken. door te blijven gaan met het verzamelen van bewijzen en het bevorderen van de sociaaleconomische voordelen van het voorkomen van

voortijdig schoolverlaten (bijvoorbeeld door het steunen van onderzoek naar de lange- en kortetermijnkosten van voortijdig schoolverlaten), alsook van de succesvolle benaderingen om voortijdig schoolverlaten aan te pakken in verschillende situaties; dat er bijvoorbeeld een website voor beste werkwijzen kan worden opgezet als een centraal punt voor het verzamelen van succesvolle modellen voor beleid en werkwijzen en dat deze website kan worden gekoppeld aan werkgroepen, netwerken en programma's voor collegiaal leren;

- lidstaten aan te moedigen te investeren in een betere bewaking van voortijdig schoolverlaters; dat vooral waarschuwingssystemen bijzonder effectief kunnen zijn.

Als het gaat om beleid en strategieën inzake voortijdig schoolverlaten, bevelen we nationale, regionale en lokale autoriteiten aan:

- ervoor te zorgen dat zij beschikken over een allesomvattende, gecoördineerde strategie voor het aanpakken van voortijdig schoolverlaten;
- de strategie regelmatig te evalueren om ervoor te zorgen dat het beleid en de bepalingen passen in de huidige situatie en zijn afgestemd op de actuele behoeften;
- beleid inzake voortijdig schoolverlaten te ontwikkelen en ten uitvoer te leggen op een manier die goed aansluit bij breder beleid dat invloed heeft op de levens van kinderen en jongeren;
- ervoor te zorgen dat beleidsvormers en andere besluitvormers op de hoogte zijn van de kosten en gevolgen van voortijdig schoolverlaten, omdat uitsluiting van onderwijs te vaak gepaard gaat met andere soorten problemen (zoals sociale uitsluiting, gezondheidsproblemen, betrokkenheid bij criminele activiteiten, inactiviteit, werkloosheid);
- minder gericht te zijn op benaderingen van voortijdig schoolverlaten die zijn gericht op grote aantallen projecten met een kortetermijnfinanciering die het probleem op een kleine schaal aanpakken; er in plaats hiervan voor te zorgen dat maatregelen tegen voortijdig schoolverlaten deel uitmaken van inspanningen om de kwaliteit van het onderwijs voor iedereen te verbeteren in combinatie met gerichte benaderingen die ondersteuning bieden aan degenen die het meeste risico lopen; dergelijke strategieën toe te passen op scholen met zowel algemeen als beroepsonderwijs en deze af te stemmen op lokale, regionale en nationale omstandigheden;
- de langetermijnfocus te richten op preventie en vroegtijdig ingrijpen, hoewel een combinatie van preventieve en re-integratiemaatregelen altijd nodig is; dat met name preventie bijzonder kostenbesparend en effectief kan zijn en dat vroegtijdig ingrijpen belangrijk is omdat re-integratie moeilijker kan worden naarmate iemand langer van school af is; ervoor te zorgen dat er rekening wordt gehouden met de bevindingen van onderzoeken, bewaking en evaluaties en dat naar aanleiding hiervan maatregelen worden getroffen; dat effectief beleid inzake voortijdig schoolverlaten is gebaseerd op bewijs over factoren die voortijdig schoolverlaten veroorzaken evenals op inzicht in het aantal voortijdig schoolverlaters en hun profiel;
- ervoor te zorgen dat beleid inzake voortijdig schoolverlaten wordt gestuurd door de behoeften van jongeren en niet door de behoeften van instituten of het systeem; jongeren de spil te laten zijn waar de aanpak van voortijdig schoolverlaten om draait; dat dit bijvoorbeeld kan worden gerealiseerd door ervoor te zorgen dat jongeren en organisaties/beroepskrachten die met risicojongeren werken, op een zinvolle manier worden geraadpleegd over beleid dat betrekking op hen heeft;
- dat een grotere betrokkenheid van ouders bij het opleidingsproces voordelen heeft; methoden en middelen te delen met scholen als het gaat om de manieren waarop

ouders van risicoleerlingen bij opleidingen kunnen worden betrokken en beter kunnen worden voorgelicht over het belang van onderwijs.

Als het gaat om het toekennen van verantwoordelijkheden, bevelen we nationale, regionale en lokale autoriteiten aan:

- samenwerkingen tussen instanties en beroepsoverstijgende samenwerkingen werkelijkheid te laten worden op nationaal, regionaal en lokaal niveau, aangezien voortijdig schoolverlaten het resultaat is van een combinatie van factoren en niet alleen door de onderwijsautoriteiten kan worden opgelost; dat samenwerkingen tussen instanties kostenbesparender kunnen zijn doordat overlap en dubbel werk wordt vermeden en er ook voor kunnen zorgen dat kinderen/jongeren niet tussen wal en schip vallen;
- te overwegen *de algehele verantwoordelijkheid van de coördinatie* van het werk dat wordt verricht om voortijdig schoolverlaten aan te pakken, aan één partij te geven; dat deze coördinator niet alleen moet samenwerken met autoriteiten op het gebied van onderwijs, jongerenbeleid, sociaal beleid, gezondheidszorg en werkgelegenheid, maar ook met sociale partners, ouders, ngo's, de jongerensector en jongeren zelf; tijd en geld beschikbaar te stellen indien samenwerkingen tussen instanties en beroepsoverstijgende samenwerkingen nog niet zijn bewerkstelligd, om ervoor te zorgen dat een samenwerkende benadering deel uitmaakt van de alledaagse werkwijze (en dus niet alleen wordt gebruikt voor projectactiviteiten);
- betrekkingen te versterken met jongeren- en studentenorganisaties, ngo's die met kwetsbare groepen werken, en sociale partners; dat samenwerking met sociale partners ervoor kan zorgen dat de arbeidsmarkt beter reageert op scholing, terwijl hulpverlening door ngo's, mentors en gemeenschapsgroepen kan bijdragen aan het identificeren en bereiken van de groepen die het moeilijkst te helpen zijn; dat het belang van ondersteuning door leeftijdgenoten tevens niet mag worden onderschat; acties van jongeren en studenten die zijn gericht op jongeren in buitenschoolse situaties te blijven steunen, aangezien ze ook een belangrijke rol kunnen spelen als het gaat om ondersteuning van het tegengaan van voortijdig schoolverlaten;
- te overwegen scholen en lokale partners, waar mogelijk, een grotere autonomie te geven over het vinden van hun eigen oplossingen om te voldoen aan de behoeften van jongeren die het risico lopen hun opleiding niet af te maken of die hun school al hebben verlaten; dit echter te compenseren met effectieve bewaking en rekenschap.

Het belangrijkste rapport voor deze studie biedt een uitgebreid overzicht van de verschillende maatregelen die door de lidstaten zijn getroffen om het probleem van voortijdig schoolverlaten aan te pakken en bespreekt de voor- en nadelen van deze maatregelen. Met betrekking tot **de praktische tenuitvoerlegging van de maatregelen** tegen voortijdig schoolverlaten, zijn er een aantal specifieke gebieden naar voren gekomen die de aandacht vereisen. **We bevelen aan dat nationale, regionale en lokale autoriteiten in het bijzonder aandacht besteden aan de volgende kwesties:**

- Voortgezette curricula moeten worden geëvalueerd om ervoor te zorgen dat zij voldoende zijn toegespitst op het individu en flexibele onderwijspaden en individuele leerplannen bieden die voldoen aan de behoeften van leerlingen als het gaat om inhoud (zowel academisch als beroepsmatig) en onderwijsstijlen. Tegelijkertijd moeten leerkrachten de juiste mogelijkheden krijgen om zichzelf op professioneel gebied continu te ontwikkelen, zodat zij beschikken over de vaardigheden om te werken met nieuwe onderwijs- en leermethoden.
- Het geven van bijles (individueel of in kleine groepen) moet in overweging worden genomen als manier om ervoor te zorgen dat zo min mogelijk leerlingen een jaar

over hoeven te doen en om te voorkomen dat individuele leerlingen achter raken. Zo blijven hun schoolprestaties op peil en lopen ze geen groter risico hun opleiding niet af te maken.

- Het is belangrijk een stimulerende, positieve en steunende schoolomgeving te bevorderen als het gaat om het terugdringen van het risico op voortijdig schoolverlaten. Voor jongeren is het uiterst belangrijk dat ze het gevoel hebben dat ze erbij horen en dat ze met hun leerkrachten een onderwijsrelatie hebben die is gebaseerd op wederzijds vertrouwen en respect.
- Een betere verzameling van gegevens over voortijdig schoolverlaten en systemen voor afwezigheidsbewaking moeten worden bevorderd, omdat deze zaken kunnen helpen bij de ontwikkeling van een gericht beleid en fungeren als waarschuwingssystemen zodat scholen en autoriteiten vroegtijdig kunnen ingrijpen en zo het risico op uitsluiting kunnen terugdringen.
- Er moeten verbanden worden gelegd tussen onderwijs/opleidingen en de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld via werkstages, mentorprogramma's en beroepspaden die zijn gebaseerd op werken en leren. Hierdoor krijgen jongeren een beter idee van de relevantie en waarde van hun opleiding en verbeteren ze hun inzetbaarheid op de arbeidsmarkt.
- De beschikbaarheid en kwaliteit van counseling (psychologische en emotionele steun) en studiekeuzebegeleiding op scholen en opleidingsinstituten.
- Er moet voor worden gezorgd dat leerkrachten, hoofdlerkrachten, counselors en andere beroepskrachten die met (potentiële) voortijdig schoolverlaters werken, voldoende worden opgeleid, ondersteund, gemotiveerd en gemachtigd. Dit kan als volgt worden bewerkstelligd:
 - door te investeren in het opleiden van leerkrachten, zowel vóór het begin van hun loopbaan als tijdens hun loopbaan, om ervoor te zorgen dat leerkrachten en hoofdlerkrachten beschikken over de vaardigheden en bekwaamheden om te kunnen omgaan met risicojongeren;
 - door ervoor te zorgen dat leerkrachten en andere beroepskrachten jongeren zien als vindingrijke individuen en niet als herrieschoppers of risicoleerlingen;
 - door ervoor te zorgen dat leerkrachten van iedereen hoge verwachtingen hebben; de verwachtingen van leerkrachten mogen niet anders zijn voor leerlingen met een minder bevoorrechte achtergrond.
- Het is belangrijk ervoor te zorgen dat kinderen op gelijk voet aan school beginnen, door de toegang te verbeteren tot hoogwaardige opvang en hoogwaardig onderwijs voor jonge kinderen (OOJK).
- Ondersteuning voor leerlingen die zich op een overgangspunt van het ene onderwijsniveau naar het andere bevinden, zodat deze overgangspunten naadloos zijn (hiervoor zijn samenwerking en communicatie met andere scholen en autoriteiten cruciaal).
- Er moet worden gewaarborgd dat de ondersteuning die wordt geboden op instellingen voor beroepsonderwijs, voldoet aan de behoeften van de leerlingen.
- Er moet een reeks re-integratiemaatregelen worden getroffen, waaronder maatregelen die een holistische benadering hebben en alle problemen aanpakken waar individuen met complexe behoeften mee te maken hebben.